

En orientering om
Humanistisk gravferd

Heftet er informasjon til pårørende som skal forberede en humanistisk gravferd. Det kan også være til nytte for deg som vil skrive ned ønsker for din egen gravferd. Begravelsesbyråer vil kunne bruke heftet som en orientering om Human-Etisk Forbunds anbefalinger og bistand ved gravferd.

For ytterligere informasjon om formaliteter og praktiske forhold omkring dødsfall, anbefales kontakt med lokale offentlige gravferdskontorer og begravelsesbyråer.

Oslo, november 2006
Human-Etisk Forbund

Innhold:

Human-Etisk Forbund	Side 4	Musikk-sang	
Det humanistiske livssynet		Kranspålegging	
Humanistisk gravferd		Stille stund og senking av kisten	
		Avslutning og utgang	
Generelle forberedelser	Side 5	Kistegravferd og bårebil	
Ansvar for gravferden			
Sermonisted		Om gravlunder	Side 14
Annonse og trykket program		Offentlig gravlund og rettigheter	
Bruk av taler fra Human-Etisk Forbund		Anonym urnelund	
Tidsfrister og gebyr		Navnet minnelund	
		Forvaltning av gravlundene	
Planlegging av seremonien	Side 8		
Eksempler på innslag i en seremoni		Askespredning	Side 15
Ankomst og syning			
Lys-blomster-bilder-symboler		Tillegg	Side 16
Inngangsmusikk		Min siste vilje	
Klokkinging		Eksempler på seremoniprogram	
Minnetale-minneord		Eksempler på sanger, dikt og musikk	

Human-Etisk Forbund

Human-Etisk Forbund er en humanistisk livssynsorganisasjon. Forbundet arbeider for å videreutvikle humanismen og bidra til at mennesker kan praktisere sitt humanistiske livssyn. Sentralt er arbeidet for en livssynsnøytral stat, livssynsfrihet og respekt for menneskerettighetene.

Forbundet har helt siden starten sett det som viktig å kunne tilby verdige humanistiske seremonier ved livsløpsovergangene. Enkeltmenneskets holdninger og verdier spiller en avgjørende rolle i valget av seremoni. Forbundets seremonitilbud er med på å uttrykke folks livssynstilhørighet, og ved å understreke folks behov og mulighet til å velge, er de humanistiske seremoniene et bidrag til reell livssynslikestilling.

Det humanistiske livssynet

Humanismen tar utgangspunkt i mennesket selv og fremhever den enkeltes menneske-

verd, selvstendighet, ukrenkelighet og verdighet. Humanismen har som mål at mennesker skal leve gode liv på egne premisser og vise ansvar for hverandre.

I humanismen inngår en forpliktelse på menneskerettighetene som uttrykk for sentrale verdier og idealer. Humanismens virkelighetsforståelse, etikk og menneskesyn er basert på fornuft og erfaring, rasjonell og kritisk tenkning, følelser, empati og medmenneskelighet.

Se forbundets nettsider, www.human.no for mer informasjon om humanisme og humanistisk livssyn.

Humanistisk gravferd

Humanistisk gravferd er en verdig og høytidelig seremoni til minne om avdøde på et humanistisk grunnlag. Gravferden er uten religiøse innslag og avholdes i et egnet lokale. Alle som ønsker det kan velge Humanistisk gravferd. I henhold til Gravferdsloven skal alle gravlegges på en offentlig regulert

gravlund i kiste eller i urne. Alternativt kan askespredning velges.

Gravferdsbyråene kan tilby tjenester som å ordne alt det praktiske og gi nødvendige meldinger til det offentlige. De kan også arrangere hele eller deler av seremonien. Om ønskelig kan byråene formidle kontakt med Human-Etisk Forbund. Forbundet tilbyr gravferdstalere som bistår de pårørende med råd og veiledning, og om ønskelig med selve seremonien med valg av musikk, dikt m.v., holde minnetale og å lede hele seremonien. Seremonien er uten religiøse innslag og finner sted i egnet lokale (ikke kirke), for eksempel i allmenne gravkapell, forsamlingshus, kulturhus eller i hjemmet. Seremonien kan også finne sted i friluft.

Humanistisk gravferd kan benyttes når den avdøde selv ønsket det, eller når de pårørende mener en slik gravferd er best egnet form for høytidelighet. Det er de pårørende eller den som har fått gravferdsretten som skal ta den endelige avgjørelsen om hva slags seremoni som skal velges. Det er likevel verdt å undersøke om avdøde etterlot

en skriftlig erklæring, for eksempel *Min siste vilje*, med ønsker for sin gravferd.

For mer informasjon om Humanistisk gravferd og de andre seremoniene Human-Etisk Forbund arrangerer, se www.human.no/seremonier.

Generelle forberedelser

Ansvar for gravferden

Den som i juridisk forstand er nærmeste pårørende har rett til å besørge gravferden. I følge Gravferdsloven gjelder følgende rekkefølge: Ektefelle (alternativt samboer eller registrert partner), barn, foreldre, barnebarn, besteforeldre, søsken, søskens barn og foreldres søsken. Merk at alle like parter (alle barn, alle søsken mv.) er likestilt, og at den/de med tildelt juridisk rett over gravferden ikke er bundet av avdødes uttrykte ønsker. Om det ikke finnes familie eller andre med rett til gravferden, eller de ikke

ønsker å ivareta den tildelte rett, så er kommunen ansvarlig for gravferden. Se Gravferdsloven på www.lovdata.no eller link på www.human.no/gravferd for mer informasjon.

Etter fylte 18 år kan man, hvis ønskelig, fastsette i en skriftlig erklæring hvem som skal ha rett til å sørge for gravferden etter seg. På den måten kan en selv utpeke et familiemedlem, en venn eller kollega til å ordne seremonien i en form som føles riktig. Den utpekte vil også ha ansvar for formalitetene etter dødsfallet, festing av gravplass og stell av graven.

Seremonisted

En humanistisk gravferd kan avholdes i lokaler med et verdig preg og hvor utleieren tillater slik bruk. Kommunale gravkapell (bårehus), offentlige krematorier, sykehus- og sykehjemskapell kan brukes av alle. Eventuell religiøs/kristen utsmykking kan om ønskelig og mulig tas ned eller dekkes til. Begravelsesbyråene formidler gjerne kontakt for bruk av lokale.

Et verdig og høytidelig lokale har stor betydning for en god opplevelse av seremonien. Seremonien kan også holdes i hjemmet. Seremonien kan avholdes uten kiste, det vil si kun med et bilde av avdøde og/eller med urne. Dette kan være aktuelt hvis legemet er donert til forskning, ved seremoni etter kremering, ved urnenedsetting eller ved askespredning.

Dersom det ikke er verdige kapeller til rådighet kan enkelte kommuner stille lokaler til disposisjon i for eksempel rådhus, kulturhus, grendehus, skoleaulaer eller gymnastikksaler.

Annonse og trykket program

Seremonien annonseres gjerne på forhånd dersom det ønskes å legge til rette for at alle som hadde en tilknytning til avdøde skal få anledning til å delta. Humanist-symbolet kan benyttes både i annonsen og i det trykte programmet. Som personlig uttrykk er det flere som bruker foto av avdøde i programmet. Kunst og tegninger kan

også benyttes som illustrasjon. Navnet på de medvirkende i seremonien bør settes i programmet, og innslagene bør gis en god beskrivelse med titler, komponist og forfatter. Når Human-Etisk Forbunds representant holder tale, skal talerens navn stå i programmet, og det skal stå *Human-Etisk Forbund* under talerens navn.

Byråene er behjelpelige både med annonse og trykking av program.

Bruk av taler fra Human-Etisk Forbund

Human-Etisk Forbunds gravferdstalere bistår ved et økende antall humanistiske gravferder. Gravferdstalere er medlemmer av forbundet og har gjennomgått et kvalifiserende kurs før de blir godkjent. Gravferdstalere bistår med dette i sin fritid. Begravelsesbyrået kan formidle kontakt med Human-Etisk Forbund. Etter at taleren har sagt ja til oppdraget, kontaktes pårørende for avtale om besøk og samtale. Det anmodes om at de pårørende forbereder seg til dette ved å sette opp noen momenter om avdødes

liv og interesser. Taleren er avhengig av faktaopplysninger og beskrivelser fra de pårørende som grunnlag for å skrive talen.

Taleren kan gi råd om seremoniens innhold, som for eksempel valg av dikt, sang, musikk, samt innslagenes rekkefølge. Taleren samarbeider med de pårørende og med byrået, og sørger for regien i seremonien.

Tidsfrister og gebyr

Ved medlemmers død og med varsel minst 5 dager før seremonien, vil forbundet kunne yte bistand med minnetale dersom de pårørende ønsker det. Hvis avdøde ikke var medlem og ved kortere tidsfrist, forsøker forbundet å hjelpe så langt kapasiteten rekker.

Talerens bistand koster ikke noe for de pårørende hvis avdøde var medlem eller ved medlems barn under 15 år. Om avdøde ikke var medlem faktureres et gebyr via begravelsesbyråets samlefactura. For mer informasjon se www.human.no.

Planlegging av seremonien

De fleste ønsker å holde en seremoni etter et dødsfall, og vil gjerne at seremonien holdes på et verdigrunnlag i tråd med avdødes uttrykte livssyn. Den/de nærmeste pårørende har den juridiske rett til å ta beslutninger om alt vedrørende gravferden, inkludert seremonien, med mindre det foreligger annen viljeserklæring fra avdøde (se avsnitt "Ansvaret for gravferden"). Human-Etisk Forbunds gravferdstaler vil hjelpe de pårørende med seremonien og angi noen rammer for en seremoni på et humanistisk grunnlag.

For å gi minnestunden et personlig preg kan det velges musikkstykker, sang og dikt som avdøde var glad i. Det er en selvfølge at det i en humanistisk seremoni ikke forekommer religiøse innslag. De pårørende eller byrået kontakter de medvirkende (organist, solomusikere etc.).

Det er ingen faste innslag eller formelle krav til selve programmet ved Humanistisk gravferd. En seremoni har gjerne et variert program av en viss varighet og gir de fram-

møtte en opplevelse av høytid, verdighet, mening og innhold. Programmet forløper av seg selv uten konferansier.

Eksempler på innslag i en seremoni

En seremoni kan inneholde ulike innslag. Her orienteres det nærmere om innslag som ofte er med i en gravferdsseremoni, både inne i lokalet og ute ved graven.

Inne i lokalet

- Inngangsmusikk
- Klokkeringing (hvis ønskelig og mulig på stedet) for å markere seremoniens start
- Musikk (instrumentalt, CD, sang, kor, solofremtreden etc.)
- Diktlesning
- Musikk
- Minnetale
- Lesing av kranser-/bukettsløyfer
- Musikk
- Personlige minneord fra familie, venner og kollegaer etc.
- De nærmeste legger en rose/blomst etc. på kisten (kan også skje ute ved graven)

- Kransepålegging
- Musikk
- Senking av kisten dersom praktisk mulig (når kisten skal stå igjen inne) – alle reiser seg
- Musikk
- Taleren eller de pårørende takker til slutt de fremmøtte for deltakelse og gir eventuelt praktiske beskjeder om påfølgende minnesamvær
- Klokkeringing ved seremoniens slutt

Dette er kun ment som et eksempel, det behøver ikke være så mange innslag i en seremoni.

Ved graven

I enkelte tilfeller fortsetter seremonien med utbæring. Det kan foregå på følgende måte:

- Takk og praktiske beskjeder bør sies inne dersom det er upraktisk ute ved graven (mange deltagende, surt vær, vanskelig terreng etc.)
- Utbæring av kisten - i stillhet – alle reiser seg (noen foretrekker musikk til utbæringen). Alle hjelper til med utbæring av kranser

- og blomster. Byrået organiserer båretralle for gange til graven, eller de organiserer eventuell bilkolonne til annen gravlund
- Byrårepresentantene hjelper til med å ordne blomster/kranser rundt graven
- Diktlesing/solospill
- Taler sier noen ord
- Senking av kisten (ulik lokal praksis)
- Takke for deltakelse, gi evt. praktiske beskjeder dersom dette ikke er sagt inne

Enkel/kort seremoni eller ingen seremoni

Det hender at den avdøde har gitt uttrykk for at han/hun ikke ønsker noen seremoni, eller at det må være en enkel seremoni. Begge deler forekommer. Den vanligste form for enkel seremoni er at minneord eller en generell tale rammes inn av musikk på denne måten:

- Instrumental musikk som innledning
- Minnetale
- Instrumental musikk som avslutning

Ankomst og syning

Pårørende bør beregne å ankomme i god tid før seremonien begynner dersom de ønsker å ha tid til å hilse på slekt og venner og ved eventuelt behov for å konferere med taler og byrået om detaljer før seremonien begynner. Det kan også være godt å ha god tid for å få ro omkring det som skal skje. Pårørende som ønsker å kombinere tiden med syning, det vil si å ta av kistelokket for å se avdøde en siste gang før seremonien, bør avtale dette med byrået på forhånd.

Lys – blomster – bilder – symboler

Bruk av levende lys og blomster er skikker som finnes på tvers av ulike kulturer og livssyn. Dette bidrar til en verdig og høytidelig seremoni. Om ønskelig kan humanistsymbolet trykkes på kranser og blomsterbånd for å vise avdødes livssyn og gravferdens verdigrunnlag. Et fotografi eller personlige gjenstander ved kisten blir mer og mer vanlig og kan gi en fin opplevelse for de etterlatte.

Inngangsmusikk

Mange foretrekker dempet musikk fra orgel eller CD som inngangsmusikk siste 10-15 minutter før seremonien begynner. Organisten velger passende og verdslige musikkstykker dersom annet ikke er avtalt. Forbundet anbefaler at familien avtaler med organisten om hva som skal spilles.

Klokkeringing

Ved Humanistisk gravferd kan klokkeringing om ønskelig benyttes som et symbolsk samlings-, start- og/eller sluttsignal for seremonien. Klokkeringing forekommer i både verdslige og religiøse seremonier. Ringingens varighet kan være fra noen få slag til ett minutt, alt etter ønske. Lokale skikker kan variere og enkelte seremonilokaler har ikke klokkeringing tilgjengelig.

Minnetale - minneord

Forbundets gravferdstaler bidrar til forberedelser av seremonien og har oversikt over innslagene under seremonien.

I samtale med familien gir taleren råd om sin bistand og om seremoniinnholdet i henhold til forbundets rammer. Taleren kan besørge hovedtalen. Denne består gjerne av omtale av avdøde og noen betraktninger om livet og døden. Taler/minneord og hilsninger fra andre fremføres som regel etter hovedtalen.

Forbundets gravferdstaler kan også bidra med å lese hilsninger på kranse- og blomstersløyfe, lese minneord fra familie, og eventuelt hjelpe til med kransepålegging i samarbeid med byrået. Om ønskelig kan taleren også takke for fremmøtet på vegne av familien, takke for gaver til gode formål og gi praktiske beskjeder om påfølgende minnesamvær.

Musikk – sang

Vanligvis følges to hovedprinsipper ved seremonioppbygging:

- Programmet rammes inn (seremonien begynner og slutter) med instrumental musikk
- Verbale innslag (tale/minneord/oppløsning/ annet) veksler med sang eller musikk

Bruk av musikk og dikt som avdøde var glad i kan gi seremonien en personlig karakter. Kombinasjon av levende musikk og avspilt musikk er som regel mulig avhengig av lokalets beskaffenhet og byråets/ andres tilbud om teknisk bistand. Noen kapeller og andre lokaler har installert anlegg for avspilling av musikk, og mange byråder har slike anlegg for utleie. Det kan avtales at en fra byrået betjener anlegget under seremonien. Begravelsesbyråene kan formidle kontakt med organist, musikere og sangere.

Kransepålegging

Familie, venner, arbeidsgiver eller kolleger ønsker ofte å si noen minneord og legge på krans eller blomsterbukett. Praksis er at vedkommende avtaler dette med de pårørende på forhånd sånn at de vet om og har kontroll med hvem som ønsker å bidra i seremonien. Dette må også taleren og byrået få vite om med hensyn til den tilmålte tid. Ved mange innslag kan noen flyttes til minnesamværet.

Kransepåleggingen skjer gjerne ved at byrårepresentanten eller taleren løfter opp den aktuelle kranen og holder den oppe mens personen sier sine minneord/hilsninger og leser sløyfebåndet. Deretter settes kranen ned igjen.

Stille stund og senking av kisten

Det er god seremoniell skikk å gi de deltaende anledning til å reise seg i en stille stund i ærbødighet og ettertenksomhet. Dette kan skje som eget punkt i seremonien eller i tilknytning til:

- Når kisten skal bæres ut
- Når kisten skal senkes i gulvet

Når kisten skal bli stående inne kan en stående stille stund organiseres som eget innslag i seremonien, gjerne etter hovedtalen eller før siste musikkinnslag.

Senking av kisten er et symbolsk uttrykk for at avdøde forlater forsamlingen. Kisten senkes vanligvis til gulvnivå slik at bæredekorsjonene fortsatt er synlige. Ved jordbegravelse varierer det ut fra lokale skikker om kisten senkes til bakkenivå eller helt ned. Ved senking av kisten helt ned i bunnen av graven kan det oppleves som at man følger den avdøde hele veien i begravelsesprosessen. Mange opplever det som en god skikk.

Avslutning og utgang

Når siste musikkinnslag har tonet ut så håndhilser taleren gjerne på de nærmeste pårørende som et tegn på at seremonien er slutt. Taleren eller et familiemedlem kan gjerne takke forsamlingen for deltakelsen og

eventuelt invitere til minnesamvær etterpå. Slik takk fremføres helst inne før utgang så alle kan høre det. Noen steder er skikken at familien går først ut av lokalet mens de andre følger etter. Alternativt, når kisten skal stå igjen inne, kan taleren på familiens ønske si at ”vi gir den nærmeste familie en stund alene ved kisten før de kommer ut” og ”takkt for i dag”. Familien får da være de siste som opplever nærhet med avdøde og som tar farvel.

Kistegravferd og bårebil

Nær familie/pårørende bør på forhånd ha klarhet om hvilke 6 personer som skal bære ut kisten og om kranser og blomsterhilsninger skal bringes med til graven. Byrået kan bistå med organisering av dette. Utenfor settes kisten vanligvis på en hjulvogn som bærerene skyver frem til gravstedet. Det gis gjerne anledning til at de som ønsker det legger en blomst på kisten. Deretter kan det forekomme diktopplesing, sang eller musikkinnslag før senking av kisten. Taler eller pårørende kan avslutte med noen velvalgte ord.

Ved utbæring til bårebil plasseres kisten i bilen. Det ventes til hele forsamlingen er ute av lokalet og kan se kisten og bilen før dørene lukkes og bilen kjører sakte bort. Når bilen er ute av syne håndhilser gjerne taleren på de pårørende for å markere at seremonien er slutt. Det er ikke vanlig med noe program/ord ute ved bårebilen. Bårebilen er normalt utstyrt med kors på taket, men det er mulig å dekke til dette eller å benytte et annet symbol. De pårørende må gi beskjed på forhånd til byrået eller taleren om hvilket symbol (f.eks. humanistsymbolet) som ønskes benyttet.

Hvis kisten skal transporteres til gravlund et annet sted bør de pårørende på forhånd ha besluttet om sluttseremonien ved graven der skal skje kun med den nærmeste familie til stede eller om den skal være åpen for alle. En eventuell lang bilkortesje og parkering bør organiseres.

Om gravlunder

Offentlig gravlund og rettigheter

Alle innbyggere i Norge skal, i følge Graverdsloven, gravlegges på en offentlig regulert gravlund/kikegård. Eventuelt kan man søke om askespredning. Soknet (menighetene) ved Kirkelig fellesråd har etter dagens lovgivning eiendomsrett til gravlundene/kirkegårdene. Mange kan finne det uforenlig med sitt livssyn å måtte bli gravlagt på religiøst eiet grunn. Tiden vil vise om dette endres til offentlig eiet grunn. Tros- og livssynssamfunn har på linje med Den norske kirke rett til å anlegge egne gravlunder, og enkelte tros-samfunn har benyttet seg av dette. Human-Etisk Forbund har ikke noe slikt tilbud, og har heller ikke ønsket det.

Alle pårørende har rett til gratis gravlegging for sin avdøde i dennes bostedskommune. Pårørende har også rett til gravplass i 20 år for sin avdøde. Ved gravlegging i annen kommune forlanges som regel et kommunalt gebyr for å dekke gravkostnadene.

Humanistsymbolet kan settes på gravsteinen eller på annet gravminne. Det er ikke noe regelverk som påbyr navn eller gravminne på et gravsted.

Fylkesmannen kan søkes om å få sette ned askeurnen på privat område utenfor gravlundene. Dette er imidlertid strengt definert og er kun blitt innvilget når det har vært av betydelig offentlig interesse.

Anonym urnelund

En anonym urnelund er et åpent gravlundsareal for nedsetting av urner. Det kan være en felles og nøytral bauta/stein/blomsterbed uten navn. Dette finnes på de fleste gravlundene, særlig i byene.

Navnet minnelund

En navnet minnelund er et åpent gravlundsareal for nedsetting av urner, med en felles bauta/stein/blomsterbed med navne-skilt og årstall for de avdøde. Det må betales

en festeavgift for navneskiltet. Dette er et forholdsvis nytt tilbud som kun finnes enkelte steder. Human-Etisk Forbund arbeider for at alle gravlunder skal kunne tilby minnelund.

Forvaltning av gravlundene

I revideringen av gravferdsloven i 1996 ga Stortinget Kirkelige fellestråd i kommunen forvaltningsretten over gravlunder/kirkegårder og over gravferdsadministreringen. Noen få kommuner har inngått avtale med kirken om kommunal utførelse av forvaltningsjobben som den var før revideringen. Human-Etisk Forbund arbeider for at alle kommunene skal overta denne forvaltningen.

Den kirkelige forvaltningen betyr at alle innbyggere må forholde seg til en kristen menighet med spørsmål og avtaler om gravferd og gravsted, uavhengig av tros- eller livssynstilhørighet.

Askespredning

Fylkesmannen kan etter søknad fra personer som har fylt 15 år, gi midlertidig tillatelse til spredning av ens egen kommende aske på angitt sted. I tidens løp kan det skje bruksendringer og nye offentlige reguleringer på det søkte stedet for askespredningen. De pårørende må derfor henvende seg på nytt til fylkesmannen for endelig tillatelse etter vedkommendes død. Tillatelse kan også gis etter vedkommendes død når pårørende går god for at avdøde ga muntlig eller skriftlig uttrykk for ønsket om å få sin aske spredt i naturen. Slik tillatelse kan også gis for aske etter barn når nærmeste etterlatte ønsker det. Fylkesmannen kan sette vilkår med angitte steder for tillatelsen.

Spredningen kan, i følge Gravferdsloven, finne sted på hav, fjord, større innsjø, oppe på fjellet eller i stort skogområde. Stedet må være langt fra hus og hytte og langt fra steder hvor mennesker og båter ferdes. Ved spredning av aske gis ikke anledning til eget gravsted på gravlund eller egen navnein-

skripsjon på for eksempel en familiegravstein. Asken må i jorden med urnenedsettelse eller spres i naturen innen 6 måneder etter dødsfallet.

Gravferdsbyråer og de lokale gravlundskontorer kan være behjelpelig med formalitetene. De pårørende får askeurnen utlevert fra krematoriet. Fylkesmannens kontor kan kreve dokumentasjon tilbake for at askespredningen er foretatt i henhold til regelverket.

Human-Etisk Forbund kan om ønskelig assistere ved urnenedsettelse og askespredning så langt kapasiteten rekker.

Tillegg

Min siste vilje

Mange pårørende synes det er til stor hjelp at avdøde før sin død hadde skrevet noe om sine eventuelle ønsker om hva som skulle skje med legemet etter sin død. Det kan også være at noen har ønsker om gravferden forøvrig og om seremonien. Human-Etisk Forbund har utarbeidet et skjema, *Min siste vilje*, hvor man kan skrive ned ønsker om egen gravferd. Dette kan gjelde spørsmål om kremasjon eller jordbegravelse (kistegravferd), gravsted, urnegrav eller spredning av asken. Det samme gjelder ønsker om seremonien og når det gjelder valg av sanger, dikt, musikk og hvem som skal fremsi minneord. I skjemaet kan det også angis ønsker om hvem som skal ta avgjørelser om gravferden. En eventuell erklæring om donasjon kan også nedtegnes i skjemaet, men en slik erklæring skal først og fremst føres opp på eget donorskjema.

Et utfylt skjema til etterlatte vil øke sannsynligheten for at ønskene blir forstått og respektert. Det kan også gjøre alle parter mer trygge på hva som skal skje når tiden er inne. Merk at det er kun to forhold som i henhold til Gravferdsloven er juridisk bindende fra *Min siste vilje*:

1. Nedtegnet ønske om kremasjon
2. Hvem som skal ha beslutningsrett om gravferden.

De aller fleste pårørende vil prøve å følge de avgitte ønsker og samtidig forestå en seremoni av hensyn til barn, barnebarn, venner, ettermæle etc. Spesielle ønsker som for eksempel - ingen seremoni, ingen markering - kan derfor gi vanskelige avveininger hos de som har ansvaret for gravferden.

Skjemaet *Min siste vilje* finnes på www.human.no/gravferd eller kan fås ved henvendelse til forbundet.

Eksempel 1

Eksempler på seremoniprogram

Musikk

Air (J. S. Bach)

Minnetale

v/... fra Human-Etisk Forbund

Musikk

Morgenstemning (E. Grieg)

Eksempel 2

Musikk

Sommernatt ved fjorden (K. Bjørnstad)

Dikt

Junikveld (H. Bjørli)

Musikk

Ved Rondane (E. Grieg)

Minnetale

v/... fra Human-Etisk Forbund

Musikk

Elvira Madigan (W. A. Mozart)

(senking av kisten)

Musikk

Imagine (J. Lennon & P. McCartney)

Eksempel 3

Saxofonso

Så skimrande var aldrig havet (E. Taube) v/...

Dikt

Å vere i livet (H. M. Vesaas)

Solosang

Jag vil tacka livet (B. Åhman/V. Parra) v/...

Allsang

Din tanke er fri (A. Cranner/Tysk folketone)
m/ trykket tekst

Minnetale

v/... fra Human-Etisk Forbund

Saxofonso

Våren (E. Grieg) v/...

Minneord v/familien, venner m.fl.

Solosang

I ensomme stunde (O. Bul/M. J. Monrad) v/...

Allsang

Å leva det er å elska (A. Vassbotn/P. Steenberg)
m/trykket tekst

Saxofonso

Ut mot havet (E. F. Bræin) v/...

(Eventuelt kan medvirkende i seremonien stå på siste side).

Eksempler på sanger, dikt og musikk ved Humanistisk gravferd

Sanger

Aleksandersen, Åge

Lys og varme

Armstrong, Louis

What a Wonderful World

Bratland, Sondre/Irsk folketone

Gje meg handa di, ven, når det kveldar

Craner, Alf/Tysk folketone

Din tanke er fri

Finsk folkemelodi

Vem kan segla förutan vind?

Grieg, Nordahl/Mortensen, Otto

Til ungdommen

Gunderssen, Jens

Vuggevise

Hagerup, Inger/Hauger, Kristian

Kvelden lister seg på tå

Hagerup, Klaus/Kjelsberg, Sverre

Ellinors vise

Hamsun, Knut/Sommerfeldt Ø.

Skjærgaardsø

Holt, Kåre/Kramer-Johansen, Jolly

De unge slekter

Hyldbakk, Hans/Sommerero, Henning

Vårsøg

Jansson, Tove/Tauro, Erna

Höstvisa

Lennon, John

Imagine

Lundell, Ulf

Öppna landskap

Lygre, Aslaug Låstad/Tveitt, Geirr

Vi skal ikkje sova burt sumarnatta

Løvland, Rolf (Secret Garden)

Nocturne

Nilsen, Lillebjørn

Danse, ikke gråte nå

Nilsen, Lillebjørn/Seeger, Pete

Barn av regnbuen

O`Connor, Sinead

Nothing compares to you

Parra, Violeta/Åhman, Brita

Jag vill tacka livet (Gratias a la vida)

Pfeil, Heinrich

Lugn vilar sjön

Prøysen, Alf

Kveldssang

Rimestad, Dagfin

At jorden er en stjerne

Rolfsen, Nordahl/Olsen, Ole

Solefallssang

Sivertsen, Halvdan

Kjærlighetssvise

Sivertssen, Halvdan

Nordaførr

Sjöberg, Birger

Den första gång jag såg dig

Skjæraasen, Einar

Vandringsvise

Taube, Evert

Nocturne

Taube, Evert

Så skimrande var aldrig havet

Vassbotn, Anders/Steenberg, Per

Å leva det er å elska (i siste linje benyttes originalteksten: "Å spegla ein himmel av")

Vinje, Aasmund O./Norsk folkemelodi

Den dag kjem aldrig at eg deg gløymer

Vinje, Aasmund O./Grieg Edvard

Ved Rondane

Vinje, Aasmund O./Grieg, Edvard

Våren

Vreeswijk, Cornelis/McCurdy, Ed

I natt jeg drömde något...

Øverland, Arnulf/Alnæs, Eyvind

De hundrede violiner

Dikt

Auden, Wystan Hugh

Stop all the clocks

Boyson, Emil

Rast ved rinnende vann

Bruheim, Jan Magnus

Men veit -

Bruheim, Jan Magnus

Um å bera

Børli, Hans

Junikveld

Baalsrud, K. & K.

Vi bøyer vårt hode i sorg

Digranes, Anne Gullbjørg

Sorg

Grieg, Nordahl

De beste

Grieg, Nordahl

Til ungdommen

Hagerup, Inger

Akk våre dødes navn

Hagerup, Inger

Til fremtiden

Hagerup, Inger

Vær utålmodig menneske!

Hagerup, Inger

Våre små søsken

Hein, Piet

Du skal plante et trø

Ibsen, Henrik

Takk

Jakobsson, Nauma

Det liv er ikke lengst

Kiran, Hartvig

Vandringsmanns vise

Kvalstad, Louis

Frigjort

Lindberget, Amund

Til en sønn

Mehren, Stein

Den siste sommernatten

Nilsen, Rudolf

Mening med livet?

Skard, Sigmund

Kanskje

Solli, Marianne

Årstidene

Stokke, Linn

Til deg

Vesaas, Halldis Moren

No

Vesaas, Tarjei

Frå stogetrammen

Vik, Bjørg

Vi vet et hus med lyse rom

Wergeland, Henrik

Til min Gyldenlak

Øverland, Arnulf

De hundrede violiner

Øverland, Arnulf

Den som du elsker (3. vers)

Øverland, Arnulf

Et seil glir bort

Øverland, Arnulf

Far og sønn

Øverland, Arnulf

Hver livsens dag

Øverland, Arnulf

Til mine barn (fra "Sverdet bak døren", 1956)

Øverland, Arnulf

Ved en ung kvinnes grav

Øverland, Arnulf

Ved en ung manns grav

Øverland, Arnulf

Ved et barns grav

Musikk

Albinoni, Tomaso

Adagio

Alnæs, Eyvind

De hundrede violiner, fra Fire sange op. 42

Armstrong, Louis

What a Wonderful World

Bach, Johann Sebastian

Air, fra Ouverture i D-dur, BWV 106

Bach, Johann Sebastian

Sonatine

Backer-Grøndahl, Agathe

Mot kveld, fra Barnets vaardag, op. 42

Barber, Samuel

Adagio for strykere

Beethoven, Ludwig van

Adagio fra Måneskinssonaten

Beethoven, Ludwig van

Sørgemarsj, 2. sats fra Symfoni nr. 3

Bjørnstad, Ketil

Sommernatt ved fjorden

(kun instrumental versjon)

Brahms, Johannes

Haydn-variasjonene (utdrag)

Brahms, Johannes

Orgelfuge i ass-moll

Bræin, Edvard Fliflet

Ut mot havet

Bull, Ole

I ensomme stunde

Chaplin, Charles

Limelight

Chopin, Frédéric

Etyde i E-dur, op. 10 nr. 3

Chopin, Frédéric

Preludium i e-moll, i h-moll,

i A-dur og i c-moll

Enya (sangerinne)

Sail away

Finsk folkemelodi

Mustalainen

Gluck, Christoph Willibald “*Melodie*” fra
Orpheus og Euridice

Grieg, Edvard

Morgenstemning,
fra Peer Gynt-suite nr 4, op. 46

Grieg, Edvard

Nocturne

Grieg, Edvard

Om kvelden

Grieg, Edvard

Ved Rondane

Grieg, Edvard

Våren

Groven, Eivind

Om kvelden

Halvorsen, Johan

Veslemøys sang

Lennon/McCartney

Imagine

Lennon/McCartney

Yesterday

Mascagni, Pietro

Intermezzo fra *Cavalleria Rusticana*

Mendelssohn Batholdy, Felix

På sangens vinger

Mozart, Wolfgang Amadeus

Adagio – fra Fantasi i F-moll

Vuggevise

Elvira Madigan, 2. sats fra klaverkonsert nr. 21.

Morricone

Gabriels Oboe

Myer, Stanley

Cavatina

Olsen, Ole

Solefallssang, fra Svein Uræd, op.60

Purcell, Henry

When I am laid in Earth

(Remember Me fra Dido og Aeneas)

Rachmaninoff, Sergej

Vocalise

Rodrigo

Adagio fra Aranjuez-konserten

Saint-Saëns, Camille

Svanen, fra Dyrenes karneval

Schubert, Franz

An die Musikk

Schumann, Robert

Traumerei, fra Kinderscenen, op.15

Sibelius, Jean

Berceuse, fra op.79

Sibelius, Jean

Tema fra Finlandia

(Stjernesangen; instrumentalt)

Simon & Garfunkel

Bridge over troubled water

Sjöberg, Carl

Tonerna

Svendsen, Johan

Violen

Sæverud, Harald

Rondo amoroso

Taube, Evert

Nocturne

Tchaikovskij, Peter

4. sats fra Symfoni nr. 6 i h-moll,

Pathetique, op. 74

Vivaldi, Antonio

Langsom sats fra en av gitarkonsertene

Webber, Andrew Lloyd

Memory

Et seil glir bort i kveldens blå
og sakte faller søvnen på,
og under nattens stjernebro
går mennesker og dyr til ro.

Human-Etisk Forbund

Besøksadresse: St. Olavs gt. 27, Oslo **Postadresse:** Pb. 6744 St. Olavs plass 0130 Oslo
Tlf: 23 15 60 00 **Faks:** 23 15 60 01 **E-post:** human@human.no **Internett:** www.human.no